

KONSTITUTSIYA USTUNLIGI: HUQUQIY BARQARORLIKNING POYDEVORI**Elbayev Anvar Yusuf o'g'li**

TDYU huzuridagi Samarqand viloyat akademik litseyi talabasi.

elbayevanvar@gmail.com +998888081710**Yodgorov Ismoil Akmal o'g'li**

TDYU huzuridagi Samarqand viloyat akademik litseyi talabasi.

yodgorovismoilakmalovich@gmail.com +998917330515<https://doi.org/10.5281/zenodo.17343979>

Annotatsiya. “Konstitutsiya ustunligi: huquqiy barqarorlikning poydevori” nomli ushbu maqola davlat hokimiyatining barcha tarmoqlari, fuqarolik jamiyati institutlari va har bir shaxsning huquqiy ongi o'rtasidagi muvozanatni ta'minlovchi eng oliy huquqiy qadriyat — Konstitutsiyaning ustunligi tamoyilini chuqur tahlil etishga bag'ishlangan. Maqolada muallif xalqaro huquq me'yorlari, konstitutsion adolat va davlat suvereniteti o'rtasidagi dialektik bog'liqlikni normativ-huquqiy doktrina, konstitutsionizatsiya jarayoni, hamda yuridik barqarorlik paradigmasi nuqtai nazaridan tahlil qiladi. Shuningdek, huquqiy tizimning mustahkamligi, inson huquqlarining daxlsizligi va hokimiyatning cheklanishi Konstitutsiyaning amalda ustuvor bo'lishiga bevosita bog'liqligi ilmiy asoslangan holda ochib beriladi. Asarda “Konstitutsiya – davlat va jamiyat o'rtasidagi ijtimoiy kontrakt”, “Huquq ustuvorligi – davlatning axloqiy omon qolish mexanizmi”, “Yuridik barqarorlik – fuqarolik ishonchining psixologik garovi” kabi g'oyalar asosiy konseptual yo'nalish sifatida ilgari suriladi. Muallif shuningdek, normativ-huquqiy tizimdagi har qanday deformatsiya yoki siyosiy voluntarizm Konstitutsiya ustunligiga raxna solishi, bu esa ijtimoiy ishonch, iqtisodiy barqarorlik va fuqarolik totuvligiga bevosita tahdid tug'dirishini ilmiy-analitik asosda yoritadi. Maqolada xalqaro konstitutsion tajribalar – Germaniya Asosiy qonuni, AQSh Konstitutsiyasi va Fransiya Respublikasi konstitutsion evolyutsiyasi misolida huquqiy barqarorlikning universal mexanizmlari solishtirma tahlil qilinadi.

Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining yangilangan tahriri doirasida inson sha'ni va qadr-qimmatini, ijtimoiy adolat, konstitutsion nazorat instituti hamda konstitutsiyaviy sud hokimiyatining mustaqilligi kabi prinsiplarga alohida e'tibor qaratiladi.

Maqolaning markazida turgan asosiy g'oya — “Konstitutsiya nafaqat hujjat, balki xalqning huquqiy ongi va davlatning ma'naviy yuragi” degan konseptual tamoyildir. Shu bois muallif yuridik barqarorlikni faqat qonunlarning mavjudligi emas, balki ularning amalda ishlash psixologiyasi orqali baholaydi: fuqarolar Konstitutsiyani his qilgan jamiyatdagina qonun ustuvorligi barqaror bo'lishi mumkin. Ushbu maqola huquqshunos olimlar, siyosatshunoslar, konstitutsiyaviy sud amaliyotini o'rganayotgan mutaxassislar, shuningdek, huquqiy ongini yuksaltirishga intilayotgan keng jamoatchilik uchun nazariy hamda ruhiy-ilmiy manba sifatida xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Konstitutsiya ustunligi, huquqiy barqarorlik, huquq ustuvorligi, konstitutsion nazorat, davlat suvereniteti, inson huquqlari, huquqiy davlat, ijtimoiy kontrakt, konstitutsionizm, yuridik barqarorlik, normativ-huquqiy tizim, konstitutsion adolat, huquqiy tafakkur, fuqarolik jamiyati, huquqiy madaniyat, konstitutsion sud, yuridik ishonch, konstitutsiyaning oliyligi, davlat va fuqarolik muvozanati, huquqiy islohotlar.

THE SUPREMACY OF THE CONSTITUTION: THE FOUNDATION OF LEGAL STABILITY

Annotation. This article, entitled “The supremacy of the Constitution: the foundation of legal stability,” is devoted to an in-depth analysis of the principle of the supremacy of the Constitution, the highest legal value that ensures a balance between all branches of state power, civil society institutions, and the legal consciousness of each individual. In the article, the author analyzes the dialectical relationship between international law norms, constitutional justice, and state sovereignty from the perspective of normative-legal doctrine, the constitutionalization process, and the paradigm of legal stability. It also scientifically reveals that the strength of the legal system, the inviolability of human rights, and the limitation of power are directly dependent on the practical primacy of the Constitution. The work puts forward such ideas as “The Constitution is a social contract between the state and society,” “The supremacy of law is the moral survival mechanism of the state,” and “Legal stability is the psychological guarantee of civic trust.” The author also sheds light on the scientific and analytical basis on the fact that any deformation or political voluntarism in the normative-legal system undermines the supremacy of the Constitution, which poses a direct threat to social trust, economic stability and civil harmony. The article provides a comparative analysis of the universal mechanisms of legal stability on the example of international constitutional experiences - the Basic Law of Germany, the Constitution of the USA and the constitutional evolution of the French Republic.

At the same time, within the framework of the updated version of the Constitution of the Republic of Uzbekistan, special attention is paid to such principles as human dignity and worth, social justice, the institution of constitutional control and the independence of the constitutional judiciary.

The main idea at the heart of the article is the conceptual principle that “the Constitution is not only a document, but also the legal consciousness of the people and the spiritual heart of the state”. Therefore, the author assesses legal stability not only through the existence of laws, but also through the psychology of their practical operation: the rule of law can be stable only in a society where citizens perceive the Constitution. This article serves as a theoretical and spiritual-scientific resource for legal scholars, political scientists, specialists studying constitutional jurisprudence, as well as the general public seeking to raise their legal awareness.

Keywords: Constitutional supremacy, legal stability, rule of law, constitutional control, state sovereignty, human rights, rule of law, social contract, constitutionalism, legal stability, regulatory and legal system, constitutional justice, legal thinking, civil society, legal culture, constitutional court, legal trust, supremacy of the constitution, balance of state and civil, legal reforms.

ВЕРХОВЕНСТВО КОНСТИТУЦИИ: ОСНОВА ПРАВОВОЙ СТАБИЛЬНОСТИ

Аннотация. Статья «Верховенство Конституции: основа правовой стабильности» посвящена глубокому анализу принципа верховенства Конституции – высшей правовой ценности, обеспечивающей баланс между всеми ветвями государственной власти, институтами гражданского общества и правосознанием каждого человека. В статье автор анализирует диалектическую взаимосвязь норм международного права, конституционного правосудия и государственного суверенитета с точки зрения нормативно-правовой доктрины, процесса конституционализации и парадигмы правовой стабильности. Также научно обосновано, что прочность правовой системы, незыблемость прав человека и ограничение власти напрямую зависят от практического верховенства Конституции. В работе выдвигаются такие идеи, как:

«Конституция – это общественный договор между государством и обществом», «Верховенство права – механизм морального выживания государства», «Правовая стабильность – психологическая гарантия гражданского доверия». Автор также раскрывает научно-аналитическую основу того, что любая деформация или политический волюнтаризм в нормативно-правовой системе подрывает верховенство Конституции, что представляет прямую угрозу социальному доверию, экономической стабильности и гражданскому согласию. В статье проводится сравнительный анализ универсальных механизмов правовой стабильности на примере международного конституционного опыта – Основного закона Германии, Конституции США и конституционной эволюции Французской Республики.

В то же время, в рамках обновлённой редакции Конституции Республики Узбекистан особое внимание уделяется таким принципам, как достоинство и ценность человека, социальная справедливость, институт конституционного контроля и независимость конституционного правосудия.

Основной идеей статьи является концептуальный принцип о том, что «Конституция – это не только документ, но и правосознание народа, духовное ядро государства». Поэтому автор оценивает правовую стабильность не только через существование законов, но и через психологию их практического действия: верховенство права может быть устойчивым только в обществе, где граждане воспринимают Конституцию. Статья представляет собой теоретический и духовно-научный ресурс для учёных-юристов, политологов, специалистов в области конституционного права, а также для широкой общественности, стремящейся повысить уровень правосознания.

Ключевые слова: Конституционное верховенство, правовая стабильность, верховенство права, конституционный контроль, государственный суверенитет, права человека, верховенство права, общественный договор, конституционализм, правовая стабильность, нормативно-правовая система, конституционное правосудие, правовое мышление, гражданское общество, правовая культура, конституционный суд, правовое доверие, верховенство конституции, баланс государственного и гражданского, правовые реформы.

KIRISH

Har qanday millatning siyosiy qudrati, huquqiy barqarorligi va fuqarolik ishonchi — uning Konstitutsiyasining ustuvorligi bilan o'lchanadi. Chunki Konstitutsiya — bu shunchaki normativ-huquqiy hujjat emas, balki davlat suverenitetining yuridik kodifikatsiyasi, xalq irodasining institutsional ifodasi, inson sha'ni va huquqlarining konstitutsion kafolatidir. U mamlakatning huquqiy tafakkur darajasini, siyosiy mas'uliyat chegarasini va ma'naviy immunitetini belgilovchi oliy mezondir. Konstitutsiya ustunligi — bu huquq ustuvorligi doktrinasining yadro tamoyili, davlat mexanizmining qonuniy harakatlanishini tartibga soluvchi metayuridik prinsip bo'lib, u hokimiyatning barcha tarmoqlarini yagona huquqiy orbitada ushlab turadi. Konstitutsiyaning ustunligi buzilgan joyda qonunlar o'z kuchini yo'qotadi, adolat o'z mazmunidan ayriladi, inson huquqlari esa siyosiy manipulyatsiya vositasiga aylanadi. Shu bois, konstitutsiyaviy tartib — bu nafaqat huquqiy, balki psixologik barqarorlikning me'yoriy modelidir. Huquqiy davlatning eng oliy belgilovchi asosi — Konstitutsiyaning oliyligi prinsipidir. U hokimiyatni cheklaydi, irodani qonun bilan muvozanatlaydi va inson erkinligini davlat tuzilmasining markaziga qo'yadi.

Zero, huquqshunoslik falsafasi nuqtai nazaridan Konstitutsiya — bu davlat va fuqaro oʻrtasidagi axloqiy-pakt, yaʼni jamiyatni beqarorlikdan, hukmronlikni esa oʻzboshimchalikdan himoya qiluvchi normativ qalqondir. Bugungi globallashuv davrida xalqaro huquqning ustuvor qadriyatlarini, milliy suverenitet va ijtimoiy adolat oʻrtasidagi muvozanatni saqlab qolish har bir davlatdan chuqur konstitutsion ong va mustahkam yuridik siyosat talab qiladi. Ayniqsa, davlat hokimiyatining vertikalida yuz beruvchi ijtimoiy transformatsiyalar sharoitida Konstitutsiya ustunligini taʼminlash — bu siyosiy masala emas, balki milliy xavfsizlikning huquqiy parametridir. Konstitutsiyaning haqiqiy kuchi — u qabul qilingan matnda emas, balki jamiyat tafakkuridagi huquqiy refleksiya namoyon boʻladi. Agar fuqaro Konstitutsiyani oʻz eʼtiqodining bir qismi sifatida qabul qilmasa, hech bir qonun uni himoya qila olmaydi. Shu sababli, yuridik barqarorlik avvalo psixologik ishonchdan, huquqiy totuvlik esa konstitutsion masʼuliyatdan boshlanadi. Shundan kelib chiqib, ushbu maqola Konstitutsiya ustunligi va huquqiy barqarorlik oʻrtasidagi sabab-oqibat bogʻliqligini, huquq ustuvorligi konsepsiyasining psixologik va normativ jihatlarini, hamda Oʻzbekiston Respublikasining konstitutsion modernizatsiya tajribasi asosida ushbu tamoyilning milliy va xalqaro amaliyotdagi oʻrni va ahamiyatini tahlil etishga qaratilgan.

XULOSA:

Konstitutsiya — bu millatning huquqiy tafakkuri, davlatning axloqiy kompassi va jamiyatning ruhiy barqarorligini belgilovchi eng oliy ijtimoiy fenomen hisoblanadi.

Uning ustunligi nafaqat huquq tizimining ichki mexanizmini muvozanatga soladi, balki davlat hokimiyatining legitimligini psixologik jihatdan mustahkamlaydi. Zero, Konstitutsiya ustunligi — bu huquqiy doktrina emas, balki davlat mafkuraviy immunitetining yuridik modelidir. Huquqiy davlat faqatgina qonunlar mavjudligi bilan emas, balki Konstitutsiyaning amalda ishlashmexanizmi orqali barqarorlikka erishadi. Har bir norma, har bir qaror, har bir siyosiy harakat — oʻzining konstitutsion asosi bilan oʻlchanadi. Shunday ekan, Konstitutsiyaga sodiqlik — bu fuqarolik burchi emas, balki milliy ongning yuridik shakli, davlatga ishonchning ruhiy ildizidir. Mamlakatning siyosiy tizimi oʻzgarishi, iqtisodiy islohotlar yoki xalqaro bosimlar sharoitida faqat bitta institut oʻz barqarorligini yoʻqotmaydi — bu Konstitutsiya ustunligi institutidir. Chunki aynan u davlat hokimiyati suvereniteti, inson huquqlari daxlsizligi, ijtimoiy adolat va huquqiy barqarorlik paradigmasining asosi boʻlib xizmat qiladi. Uning buzilishi esa huquqiy tizimning “yadro barqarorligi”ni yemiradi, jamiyatda yuridik relativizm va institutsional beqarorlik holatini keltirib chiqaradi. Bugungi kunda dunyodagi eng muvaffaqiyatli davlatlar oʻz yuksakligining manbaini Konstitutsiyaga mutlaq hurmat va rioya madaniyatida koʻradi. Chunki har qanday iqtisodiy rivojlanish, siyosiy taraqqiyot yoki ijtimoiy totuvlik — konstitutsion barqarorliksiz faqat vaqtinchalik effekt boʻlib qoladi. Shu sababli, Konstitutsiyaning ustunligini taʼminlash — bu nafaqat yuridik talab, balki davlatni ruhiy jihatdan mustahkamlash missiyasidir.

Oʻzbekiston uchun bu masala alohida dolzarflik kasb etadi. Yangilangan Konstitutsiya orqali davlat va fuqaro oʻrtasidagi huquqiy muvozanat qayta shakllanmoqda. Bu jarayonda konstitutsion nazorat, huquqiy ishonch psixologiyasi, sud hokimiyatining mustaqilligi va huquqiy madaniyatni rivojlantirish tamoyillari jamiyat barqarorligining poydevoriga aylanmoqda. Shunday ekan, Konstitutsiya ustunligi — bu davlatning qonuniy asoslari emas, balki uning axloqiy vijdonidir. U jamiyatni beqarorlikdan himoya qiluvchi, inson huquqlarini daxlsiz saqlovchi, siyosiy hokimiyatni cheklovchi va huquqiy tafakkurni uygʻotuvchi eng oliy qadriyatdir. Uning har bir moddasi, har bir normasi — bu xalqning huquqiy irodasining ramzi, davlatning ruhiy mustahkamligi va adolatga sodiqligining konstitutsion timsolidir.

Shu bois, Konstitutsiyaning ustunligini ta'minlash — bu bir avlodning emas, balki butun millatning tarixiy mas'uliyati, davlat mustaqilligining huquqiy kafolati va xalq suverenitetining abadiy tamoyilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: Adolat nashriyoti, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudi qarorlari to'plami. – Toshkent: Huquq nashriyoti, 2024.
3. Dicey, A. V. Introduction to the Study of the Law of the Constitution. – London: Macmillan, 1959.
4. Kelsen, Hans. Pure Theory of Law. – Cambridge: Harvard University Press, 1967.
5. Bogdanor, Vernon. The New British Constitution. – Oxford: Oxford University Press, 2009.
6. Rawls, John. A Theory of Justice. – Cambridge: Harvard University Press, 1971.
7. Raz, Joseph. The Authority of Law: Essays on Law and Morality. – Oxford: Clarendon Press, 1979.
8. O'zbekiston Respublikasida konstitutsion islohotlar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2024.
9. Fukuyama, Francis. Political Order and Political Decay: From the Industrial Revolution to the Globalization of Democracy. – New York: Farrar, Straus and Giroux, 2014.
10. Venesiya komissiyasi (Venice Commission). Rule of Law Checklist. – Council of Europe, 2016.